

**Eerherstel reportage** | Drie studenten kunstgeschiedenis gingen op zoek naar het verloren gewaande portret van Elisabeth Neurdenburg, de eerste vrouwelijke hoogleraar kunstgeschiedenis. Het bleek niet te bestaan.

# Vrouwelijke hoogleraar zonder portret krijgt eindelijk een gezicht

**Bert Nijmeijer**  
Damwâld

Dat is 'r, Elisabeth (Betsy) Neurdenburg. "Tenminste: mijn interpretatie van haar", zegt Roelie Douw. Op een schildersezels in Douws atelier in het Friese Damwâld staat het portret-in-wording van Neurdenburg, kunsthistorica aan de Rijksuniversiteit Groningen van 1918 tot 1952, en in 1948 benoemd tot buitengewoon hoogleraar kunstgeschiedenis, de eerste vrouw op die positie in Nederland.

Op de ereplekken aan de wanden van de universiteitsgebouwen in Groningen ontbrak Neurdenburgs portret tussen die van haar – in meerderheid mannelijke – collega's.

Drie studenten kunstgeschiedenis – Hannah Zondervan, Stella Oudgenoeg en Julie van Loon – kregen de opdracht het verloren gewaande portret te gaan zoeken. Toen dat niet alleen onvindbaar was, maar bovendien waarschijnlijk nooit bleek te hebben bestaan, werd Project Neurdenburg geboren, een onderneming die de bijna vergeten hoogleraar in woord en beeld, en in het laatste geval letterlijk, 'een gezicht moet geven'.

Belangrijkste onderdeel van de missie was een open uitnodiging aan kunstschilders om een later verder uit te werken portretproeve van Neurdenburg te maken. Er kwamen meer dan veertig inzendingen binnen, waarvan die van Roelie Douw eruit sprong omdat 'haar' Neurdenburg, zoals Hannah Zondervan vóór het atelierbezoek aan de telefoon zegt, 'je echt aankijkt'.

Op de ezels in Damwâld staat een streng kijkende vrouw, bloedserieus, op het eerste gezicht. Het korte haar met een speldje zedig vastgezet, haar mond een dun streepje. Ze kijkt met een zeker oordeel en zo te zien iets van verdriet de wereld in. Wie weet, denk je met de kennis van nu, omdat die nooit eerder een portret van haar heeft geschilderd.

## Betweter

Er is maar één bruikbaar zwart-wit-fotootje waar ze zich op kan baseren, zegt Douw. Op een handjevol andere foto's is het profiel van Neurdenburg vaag, vlak, overbelicht. Er zijn amper geschreven bronnen. Haar uitgever noemde haar een betweter, omdat ze een andere kleur omslag wilde dan hij. Zelf schreef Neurdenburg met medeleven over haar studenten. "Die kant had ze ook", zegt Douw.

Als je langer naar het portret-in-wording kijkt, naar het fotootje dat ervoor model staat, zie je iets van dat zachte in Neurdenburgs ogen. Douw bouwt het portret laag voor laag op. Een mens heeft altijd meer lagen, zegt ze, meer gezichten ook. Elke dag kijkt ze Neurdenburg aan, en Neurdenburg haar. "Dan denk ik: o wacht, volgens mij moet jij iets meer een glimmertje in je ogen krij-



Boven: Roelie Douw werkt in haar atelier aan een portret van Elisabeth Neurdenburg, de eerste vrouwelijke hoogleraar kunstgeschiedenis in Nederland. Onder: het portret-in-wording op de schildersezels. FOTO'S REYER BOXEM

gen. Iets meer een lachje, of juist niet."

In de 'witte zaal' van het Universiteitsmuseum in de binnenstad van Groningen hangt de enige scherpe foto van Neurdenburg aan een wand, uitvergroet tot schilderijformaat en met moderne middelen ingekleurd.

De kleine expositie hier over de hoogleraar is een ander uitvloeisel van Project Neurdenburg, dat de drie inmiddels ex-studenten na hun afstuderen als liefdewerk hebben voortgezet.

Elisabeth Neurdenburg was een

Tussen de mannen  
ontbrak Neurdenburg  
aan de wanden  
van de universiteit

vrouw in een mannenwereld, zegt Hannah Zondervan, staand naast het fotoportret. Uit bronnen blijkt dat ze destijds is aangenomen omdat ze als vrouw een natuurlijke aanleg zou hebben om het schone in de schone kunsten te zien.

Maar Neurdenburg maakte duidelijk dat het haar niet om esthetiek te doen was, maar om de technieken, betekenis en het belang van kunst – precies die dingen waar het vak kunstgeschiedenis tegenwoordig

over gaat, zegt Zondervan.

De Wikipediapagina over Neurdenburg meldt dat de schilder F.H. Bach haar portret voor de Senaatskamer schilderde. Ze zochten ernaar in het depot van het Universiteitsmuseum, in de universitaire archieven en de portrettenadministratie, aldus Zondervan.

## Zichtbaar

Ze vonden portret noch vermelding ervan, en evenmin melding van een portret dat Bach van haar zou hebben gemaakt. De Wikipedia-zin bleek waarschijnlijk niet waar, en Elisabeth Neurdenburg zo goed als vergeten. Zondervan: "Toen kwam voor ons het omslagpunt. Toen veranderde een verdwenen portret in een ontbrekend portret. We dachten: we moeten haar weer zichtbaar maken."

Toen ze door de eerste 'laag' heen waren, bestaande uit een zoekterm en amper hits, bleek er toch het een en ander over Neurdenburg te vinden: brieven en boeken die op de tentoonstelling zijn te zien.

Zondervan en haar co-onderzoekers werken aan een artikel. Aan een muur in de witte zaal hangen concoursinzendingen die het niet zijn geworden. Op één ervan lijkt Neurdenburg een beetje op een koningin, op andere lijkt ze afwisselend androgyn, autoritair, of ergens van geschrokken. Voorbeelden van hoe we Elisabeth Neurdenburg ook kunnen zien, maar hoe we ons haar niet zullen herinneren.